

τηθὲν δίκαιον ἠνωρθώθη διὰ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ προκύπτει τοῦτο, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης λέγει 1) καὶ ὁ Susemihl ἀσπάζεται 2)· εἴτε ἐκ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ θορύβου καὶ τῆς ταραχῆς, ὑφ' ὧν κατείχετο ἡ ψυχὴ, αἰσθανομένη τὸν ἀνάξιον ἐν ἰσχύϊ καὶ ἐν δυνάμει ὄντα (νέμεσις), ὡς ὁ Zeller παραδέχεται 3)· εἴτε ἐκ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ φόβου, ὑφ' οὗ πάντες κατείχοντο, ἀναλογιζόμενοι ὅτι καὶ αὐτοὶ ὡς ἄνθρωποι ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ πάθωσι πως ὑπὸ τοῦ κακοποιοῦ, ὅπως ἄλλοι ὅμοιοι αὐτῶν ἔπαθον, ὡς ἔκ τε τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ

Ὅτι δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, Ἕλληνα καὶ αὐτὸς ὢν, ἀδύνατον ἦτο νὰ ἠσθάνετο ἄλλως, ἢ ὅπως ὄλον τὸ ἔθνος, εἰς ὃ ἀνήκεν, ἠδυνάμεθα μὲν καὶ ἄλλως νὰ ἤμεθα βέβαιοι, διὰ τοῦ ἐξ ἀναλογίας συλλογισμοῦ συμπεραίνοντες αὐτό, ἀλλ' ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἐφρόντισεν οὐ μόνον σαφέστατα νὰ δηλώσῃ ἡμῖν ὅτι καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ τοῖς ὁμοεθνεῖσιν αὐτοῦ φρονεῖ, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν λέξιν «φιλόανθρωπον» δὲν ἐννοεῖ τὴν πρὸς τοὺς τιμωρουμένους κακούργους «συμπάθειαν», ἀλλὰ τὴν χαρὰν, ἣν αἰσθάνεται τις βλέπων αὐτοὺς ἐξευτελιζομένους, καταπίπτοντας, ἀφανιζομένους, οὐδεὶς πλέον ἐπιτρέπεται νὰ ἀμφιβάλλῃ ὅτι τὸ «φιλόανθρωπον» τοῦτο τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν εἶνε «ἡ συμπάθεια» ἐκείνη τοῦ Lessing. — Τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίων τὸ μὲν δηλωτικὸν τῶν πρὸς τοὺς τιμωρουμένους κακοποιούς συναισθημάτων αὐτοῦ εὑρηται ἐν τῇ Ῥητορικῇ 1386. 6, 9, καὶ ἔχει οὕτως : « Ἀντίκειται δὲ τῷ ἔλεειν μάλιστα μὲν ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἠθους τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις· καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἠθους χρηστοῦ· δεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς συνάχθεσθαι καὶ ἔλεειν, τοῖς δὲ εὖ νεμεσᾶν· ἄδικον γὰρ τὸ παρ' ἀξίαν γιγνόμενον, διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν... τὸ δὲ μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν· οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ μὲν νέμεσις τὸ δὲ φθόνος, ἀλλὰ φόβος, ἐὰν διὰ τοῦτο ἡ λύπη ὑπάρχη καὶ ἡ ταραχὴ, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. φανερόν δὲ ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις· ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίως κακοπραγοῦσιν, ἠσθάνεται ἢ ἄλυπος ἔσται ἐπὶ τοῖς ἐναντίως κακοπραγοῦσιν· οἷον τοὺς πατραλοίας καὶ μαιφόνους, ὅταν τύχῃσι τιμωρίας οὐδεὶς ἂν λυπηθεῖν χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ὡς δ' αὐτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν· ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ ». Τὸ δὲ ἐπεξηγητικὸν τοῦ συναισθήματος τοῦ ὑποκρυπτομένου ὑπὸ τὴν περιλάλητον ταύτην λέξιν «φιλόανθρωπον» εὑρηται ἐν τῷ Περί ποιητικῆς 1456, α, 16, καὶ ἔχει οὕτως : « Ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὄλην ἐποίησαν καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὡσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, καὶ μὴ ὡσπερ Αἰσχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν ἢ κακῶς ἀγωνίζονται, ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνον· ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις καὶ τοῖς ἀπλοῖς πράγμασι στοχάζονται ὧν βούλονται θαυμασιῶς· τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλόανθρωπον. ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ σοφὸς μὲν μετὰ πονηρίας δὲ ἐξαπατηθῇ, ὡσπερ Σίσυφος, καὶ ὁ ἀνδρεῖος μὲν ἄδικος δὲ ἠττηθῇ.

1) Ἀριστοτέλης, Ῥητορικὴ 1386, 6, 28 :

2) Susemihl, Aristoteles über die Dichtkunst, 2 Auflag. σελ. 121. σημ. ὑπ' ἀριθ. 121 καὶ 128.

3) Zeller, Die Philosophie der Griechen 1879, τόμ. 4, μετρ. 2, σελ. 726, σημ. 3.

τοῦ Πολυβίου δύναται τις νὰ συναγάγη 1)· εἴτε ὡς ἐκ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς ἀγανακτήσεως, ἣν κατὰ συμπάθειαν ἠσθάνοντο βλέποντες τὸν ὅμοιον αὐτοῖς ἄνθρωπον ἀγανακτοῦντα ἐπὶ τῷ ὑπὸ τοῦ κακοποιοῦ προσγενομένῳ αὐτῷ ἀδικήματι, ὡς ἐκ τοῦ Πολυβίου δύναται τις νὰ εἰκάσῃ 2)· εἴτε ἐκ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ κινδύνου, ὃν διέτρεχε πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων κοινωνία ὑπὸ τοῦ κακοποιοῦ τούτου, ὡς ὁ Πορφύριος καὶ Ἰωάννης ὁ Στοβαῖος ὑποδηλοῦσι 3)· ταῦτα, λέγω, καὶ τὰ παρόμοια τούτοις ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ πρὸς ἀπόδειξιν προκείμενον θέμα δὲν ἔχουσι. Τὸ προκείμενον θέμα ἦτο νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ κ. κριτῆς ἐν τελείᾳ ἀγνοία πάντων τούτων τῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων ἔγραψε τὰ ἀπόμουςα ἐκεῖνα «ὅτι ἐν τοῖς μύθοις καὶ ἐν ταῖς διηγήσεσι τὰ τῆς κακίας μᾶλλον καὶ πονηρίας παραδείγματα πλεονάζουσιν, ὧν πολλὰ καὶ σκληρῶς τιμωροῦνται, ὥστε ἀντὶ χαρᾶς καὶ εὐθυμίας οἱ ἀπαλοὶ παῖδες θλίψεις καὶ ἀνίας μᾶλλον ἐκ τῆς τοῦ βιβλίου τούτου ἀναγνώσεως θὰ ἀποκομίζονται».

Ἄλλ' οὐ μόνον ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Zeller καὶ ὁ Susemihl καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι πάμπολλοι σεμνοὶ καὶ σοφοὶ ἄνδρες, ὧν τὰς γνώμας ἀνωτέρω κατέλεξα, ἐν ἐνὶ στόματι διακηρύττουσιν, ὅτι ταρασσεὶ καὶ ἐξοργίζει ἡμᾶς τὸ κακόν, εὐχαριστεῖ δὲ ἡμᾶς ἡ τιμωρία αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ καθημερινὴ μικροδιδασκαλικὴ καὶ οἰκογενειακὴ πρᾶξις ἀριδῆλως τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ. Ἄς ἐπιχειρήσῃ τις π. χ. πατήρ, μήτηρ, διδάσκαλος νὰ διηγηθῇ εἰς τὰ τέκνια αὐτοῦ ἢ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ οἷονδῆποτε τοιοῦτον διηγημάτιον ἢ μυθᾶριον, ὡς π.χ. τὸ μυθᾶριον τοῦ ἀετοῦ καὶ τῆς ἀλώπηκος 4), καὶ ἄς διηγηθῇ ἐξ αὐτοῦ μόνον ταῦτα : α Μίαν φοράν ἦτο μία ἀλώπηξ καὶ εἰς ἀετὸς — συνεφώνησαν νὰ συζήσωσιν — ἦλθον εἰς ἓν δένδρον ὑψηλὸν — ἔκαμεν ὁ ἀετὸς τὴν φωλεάν του εἰς ἓνα κλάδον τοῦ δένδρου — ἡ ἀλώπηξ ἀπὸ κάτω εἰς τὴν ρίζαν — ἐγέννησαν καὶ οἱ δύο — μίαν ἡμέραν ἡ ἀλώπηξ ἐπῆγε νὰ φέρῃ τροφήν εἰς τὰ μικρὰ τῆς τέκνα — ὁ ἀετὸς, ἀφοῦ εἶδεν ὅτι ἔλειπεν ἡ ἀλώπηξ, κατέβη εἰς τὴν φωλεάν τῆς ἤρπασε μὲ

1) Πλάτων, Πολιτεία 583 D. 584 C. 585 A. — Ἀριστοτέλης, Ρητορικὴ 1386, 6, 20. — Πολύβιος 6, 5, 5 καὶ 6.

2) Πολύβιος 6, 5, 6.

3) Πορφύριος περὶ ἀποχῆς ἐμφύχων 1, 14 καὶ 1, 20. — Ἰωάννης ὁ Στοβαῖος, Ἠθικά 5, 7, σελ. 252 (186).

4) Αἰσωπειῶν μύθων συναγωγή, ἔκδ. Halm, ἀριθ. 5.

τοὺς ὄνυχάς του τὰ μικρὰ τῆς ἀλώπεκος, τὰ ἔφερεν εἰς τὴν φωλεάν του, τὰ ἔκαμε κομμάτια, τὰ ἔδωκεν εἰς τὰ μικρὰ του καὶ τὰ ἔφαγον . . » ἄς ἐπιχειρήσῃ δὲ νὰ παύσῃ ἐδῶ, καὶ τότε θὰ ἴδῃ τί ἔχει νὰ πάθῃ ἀπὸ τοὺς μικροὺς! Θὰ βοῶσι καὶ θὰ κραυγάζωσι: «Καὶ ἡ ἀλώπηξ τί ἔκαμεν ἔπειτα; — καὶ ὁ ἀετὸς δὲν ἔπαθε τίποτε;» Θὰ ἀκούσῃ δὲ θερμοτάτας παρακλήσεις καὶ συγκινητικωτάτας ἱκεσίας, ὅπως φέρῃ εἰς τέλος τὸ διήγημα — διότι οἱ μικροὶ κάλλιστα αἰσθάνονται ὅτι τὸ διήγημα δὲν τελειώνει ἔως ἐδῶ — καὶ ἄμα ἀρχίσῃ πάλιν τὴν διακοπεῖσαν ἀφήγησιν, θὰ ἴδῃ μετὰ πόσης ἀγωνίας ἀναμένουσιν νὰ ἀκούσωσι τὴν τιμωρίαν τοῦ ἀετοῦ, καὶ θὰ ἴδῃ, ὅταν ἀκούσωσι τέλος πάντων αὐτήν, πῶς διαγαλανίζουσι τὰ μικρὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ θὰ ἴδῃ πῶς ἀπαστρέπτουσιν ἐκ χαρᾶς οἱ μικροὶ καὶ ζωηροὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, πῶς ἀλαλάζουσι, πῶς ἐξ ἀγαλλιάσεως συγκροτοῦσι τὰς μικρὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ πῶς μιᾶ φωνῇ πάντες ἀναβοῶσι: «Καλὰ τὸν ἐτιμώρησεν ὁ Θεός, καλὰ ἔπαθεν ὁ ἀετὸς, ἔτσι ντέ! Ποιὸς τοῦ εἶπε νὰ ἀρπάξῃ καὶ νὰ φάγῃ τὰ κακόμοιρα τὰ μικρὰ» καὶ οὕτω καθεξῆς. Τόσον σύμφυτον εἶνε καὶ τόσον ἀνεπτυγμένον ἀναφαίνεται τὸ εὐάρεστον ἠθικὸν συναίσθημα ἐπὶ τῇ τιμωρίᾳ τοῦ κακοῦ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἔτι ἐν γάλαξιν οὔσιν!

«Πολλοὶ δὲ τῶν μύθων καὶ τῶν διηγήσεων εἶνε καὶ ἀπίθανοι, καθὼς ἢ ἐν σελ. 88 ἐξεζητημένη εἰσοδος καὶ ἀνοδος τοῦ τράγου εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς οἰκίας ἀπίθανος καὶ ἐξεζητημένος ὡσαύτως εἶνε ὁ ἐν σελ. 91 μῦθος «τὸ εὐπειθὲς ἐρίφιον»· διότι ὅν κίνδυνον διέτρεχε τὸ ἐρίφιον, ᾧ ἡ μήτηρ συνεβούλευεν ἀπὸ τοῦ λύκου νὰ φυλάσσῃται, εἰς τὸν αὐτὸν καὶ ἡ μήτηρ ἠδύνατο νὰ ἐμπέσῃ, ἐκτὸς ἂν, φοβούμενος ὁ λύκος ἡ γνωριμίαν πρὸς αὐτήν ἔχων, ἀφίστατο· τὸ αὐτὸ δὲ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ μύθου «μύρμηξ καὶ περιστέρα» (σελ. 126). διότι μύρμηξ ὑπὸ ἰσχυροῦ ρεύματος ποταμοῦ παρασυρόμενος καὶ κινδυνεύων νὰ πνιγῇ, δυσχερῶς, ὡς νομίζομεν, καταφθάνει ῥιπτόμενον ἐπὶ σωτηρίᾳ φύλλον καὶ δυσχερέστατα «ἀναδαίνει ἐπάνω εἰς αὐτὸ καὶ χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε, περᾶ εἰς τὴν ξηρὰν». Ἔτι δὲ ἀπιθανώτερον εἶνε, ὅτι «ὁ μύρμηξ, ὡς εἶδε τὸν κυνηγὸν ὅτι ἐσκόπευε τὴν περιστέραν, τρέχει ἀμέσως πρὸς αὐτὸν καὶ δαγκάνει τὸν πόδα αὐτοῦ μὲ ὅσῃν δύναμιν εἶχεν. Ὁ κυνηγὸς ἀπὸ τὸν πόνον ῥίπτει τὸ ὄπλον του κατὰ γῆς καὶ οὕτω σώζεται ἢ περιστέρα». Ἀπιθανώτατα δ' ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ γνωστὴ περὶ τοῦ λέοντος καὶ τῆς μητρὸς διήγησις. «Αἰφνης, λέγει, ἤκουσαν τὸν λέοντα νὰ βρυχᾶται. . . Ἐρχεται! φωνάζουσι. Νά τον! Ἐχει κόκκινα τὰ ὄμματα! Ἀφρίζει ἀπὸ τὴν λῦσσαν! τὸ πτωχὸν παιδίον εἶνε χαμένον! Ὁ λέων τὸ ἔχει εἰς τὸ στόμα του! Τότε

ᾠρμησε μία γυνή με λυμένας τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς ἀπὸ μίαν οἰκίαν ἐναντίον τοῦ λέοντος. Ὅλοι τῆς φωνάζουσι νὰ μὴ ὑπάγῃ. Ἄλλ' αὐτὴ καθόλου δὲν προσέχει. Ἄψηφει τὸν μέγαν κίνδυνον. Ὁρμᾶ κατὰ τοῦ λέοντος λαμβάνει ἀπὸ τὸ στόμα του τὸ παιδίον καὶ φεύγει. Ὁ λέων αὐτὸ δὲν τὸ ἐπερίμενε, ἐζαλίσθη».

Οἰανδήποτε γνώμην καὶ ἂν ἔχη τις περὶ τῆς πνευματικῆς ποιότητος τοῦ κ. κριτοῦ εἶνε ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ ὅτι σπουδάζων λέγει ταῦτα. Τεκμήριον δέ· Ἄν ἐσπούδαζε ζητῶν τὸ ἐν τοῖς πράγμασι πιθανὸν καὶ ἐν τοῖς Αἰσωπείοις μύθοις καὶ τοῖς παραμυθίοις, θὰ κατεδίκαζε μὲν ὡς ἀπιθάνους πάντας τοὺς τοιούτους μύθους τοῦ βραβευθέντος Ἀλφαβηταρίου, θὰ ἐστιγματίζε δὲ ὡς ἀπιθανώτατον τὸ ἐν αὐτῷ παραμύθιον (σελ. 114, ἀρ. 56) «τὰ τάλληρα τοῦ θεοῦ». Ὁ κακίζων τὸ μυθᾶριον «τράγος καὶ ὑπηρέτρια» διὰ τὸ ἀπίθανον τῆς ἀνόδου τοῦ τράγου καὶ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ εἰς τὴν αἶθουσαν, ὁ κακίζων τὸ μυθᾶριον «τὸ εὐπειθὲς ἄρνιον» διὰ τὸ ἀπίθανον τοῦ ἐκ τοῦ λύκου φόβου τῆς μητρὸς τοῦ ἐριφίου, ὁ τόσα σοφὰ γνωρίζων νὰ παρατηρήσῃ περὶ τοῦ ἀπιθάνου τῆς σωτηρίας τοῦ μύρμηκος, τοῦ ἀβλαβῶς ἐπὶ φύλλου διαπλεύσαντος τὸν ποταμὸν καὶ περὶ τοῦ ἔτι ἀπιθανωτέρου δήγματος τοῦ ποδὸς τοῦ κυνηγοῦ ἐν τῷ Αἰσωπείῳ μύθῳ «Μύρμηξ καὶ περιστερὰ», ὁ δυνάμενος τόσον καλῶς νὰ διακρίνη τὸ ἀπίθανον ἐν «τῇ γνωστῇ περὶ τοῦ λέοντος καὶ τῆς μητρὸς διηγῆσει», εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ δύναται νὰ διακρίνη τὰ ἀπίθανα ἐν τοῖς Αἰσωπείοις μύθοις τοῦ βραβευθέντος Ἀλφαβηταρίου «ὄνος καὶ ἵππος», «ὄνος ἄλας φέρων», «ὄνος φέρων λεοντῆν», «δάμαλις καὶ βοῦς», «κώνωψ καὶ βούβαλος», «αἰλουρος καὶ ὄρνιθες», «ἔρις τῶν ζώων», «κύων καὶ κρέας», «κύων προσκεκλημένος εἰς δεῖπνον», «ὁ ἀλέκτωρ καὶ ἡ ἀλώπηξ», «ἡ καρδερίνα». Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ἀπίθανον ἐν τοῖς τοιοῦτοις δὲν ἠδύνατο νὰ εὔρῃ, τὸ εἰς τὸ ἐστεμμένον ὅμως παραμύθιον τοῦ Grimm «τὰ τάλληρα τοῦ θεοῦ» «ἤνοιξαν αἴφνης τὰ οὐράνια καὶ ἔπεσαν κάτω εἰς τὴν γῆν πολλὰ λευκὰ τάλληρα· καὶ εὐθὺς εὐρέθη τὸ κοράσιον μὲ ἐν καινουργῆς ὑποκάμισον» θὰ τὸ ἔβλεπε· διότι τόσον παχὺ καὶ τεράστιον τυγχάνει τὸ «ἀπίθανον» τοῦτο, ὥστε ὑπερβαίνει πᾶν ἀδύνατον καὶ πᾶσαν τῆς Χαλιμαῆς τερατολογίαν καὶ χυδαιοφροσύνην. Τὸ νὰ κρίνη δὲ ὁ αὐτὸς κριτῆς τερατολογήματα τόσον γραῶδη καὶ ἀγοραῖα ὡς ἄξια βραβεῖου, εἶνε σημεῖον ὅτι τῆς περικακίσεως τῶν περὶ οὐ πρόκειται ὁ λόγος Αἰσωπείων μύθων καὶ τῶν λοιπῶν μυθαρίων δὲν εἶνε τὸ φερόμενον αἴτιον ὅτι δῆθεν οὗτοι

εἶνε ἀπίθανοι. Ἄλλ' οὐδὲ ἡ ἄγνοια δύναται νὰ εἶνε· διότι ὅσον ἀπαιδευτον καὶ ἂν ὑπολάβῃ τις τὸν ἡμέτερον κ. κριτὴν, ὅσον παχύ-
 νουν καὶ ἂν θεωρήσῃ τις αὐτόν, εἶνε ἀδύνατον ὁμως καὶ νὰ φαντασθῇ
 αὐτόν ἐπὶ τοσοῦτον εὐήθη καὶ ἀγράμματον, ὥστε νὰ μὴ δύναται
 νὰ γνωρίζῃ, καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ διακρίνῃ τὸ ἐν τοῖς διηγήμασι
 πιθανὸν ἀπὸ τοῦ ἐν τοῖς μύθοις πιθανοῦ. Εἶνε ἀδύνατον νὰ φαν-
 τασθῇ τις αὐτόν ἐπὶ τοσοῦτον εὐήθη, ὥστε νὰ νομίζῃ αὐτόν σπου-
 δάζοντα, ὅταν ζητῇ νὰ εὕρῃ τὸ ἐν τοῖς διηγήμασι πιθανὸν ἐν τοῖς
 μύθοις, καὶ ὅταν κακίξῃ τοὺς μύθους ἐπὶ ἀπιθανότητι, διότι δὲν
 εὕρισκει ἐν αὐτοῖς τὸ ἐν τοῖς διηγήμασι πιθανόν. Ὁ ἡμέτερος
 κριτὴς εἶνε μεμεστῶμένος ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ εἶνε
 ἀδύνατον νὰ μὴ γνωρίζῃ τὰς τρεῖς τοῦ πιθανοῦ ἐκδοχὰς 1). Εἶνε φιλο-
 τιμότατος καὶ εὐκίνητότατος λόγιος καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ἀνέ-
 γνωσε τὰ τοῦ Δημητρίου ταῦτα: «Τὸ πιθανὸν δὲ ἐκ δυοῖν, ἐν τε τῷ
 σαφεῖ καὶ συνήθως· τὸ γὰρ ἀσαφὲς καὶ ἀσύνηθες ἀπίθανον» 2) ἢ
 τὰ τοῦ Πλάτωνος: «Οὐ μανθάνεις ὅτι πρῶτον τοῖς παιδίοις μύθους
 λέγομεν· τοῦτο δὲ που ὡς τὸ ὅλον εἰπεῖν ψεῦδος, ἐνὶ δὲ καὶ ἀληθῆ 3),
 ἢ τὰ τοῦ Ἀφθονίου τοῦ Σοφιστοῦ: «Ἔστι δὲ μῦθος λόγος ψευδῆς
 εἰκονίζων ἀλήθειαν» 4), ἢ τὰ τοῦ Μαξίμου τοῦ Τυρίου (3, 1) «Αἰ-
 σῶπῳ τῷ Φρυγί πεποιήνται λόγοι διὰ θηρίων . . διαλέγονται δὲ αὐτῷ
 καὶ τὰ δένδρα καὶ οἱ ἰχθύες ἄλλο ἄλλῳ καὶ ἀνθρώποις ἀναμιξ· κατα-
 μέμικται δὲ ἐν τοῖς λόγοις τούτοις νοῦς βραχύς, αἰνιττόμενός τι τῶν
 ἀληθινῶν», ἢ τὰ τοῦ Φιλοστράτου: «Αἰσῶπος τοῦ φιλαλήθους
 μᾶλλον ἢ οἱ ποιηταὶ ἤψατο· οἱ μὲν γὰρ βιάζονται ἀπιθάνους φαί-
 νεσθαι τοὺς ἑαυτῶν λόγους, ὁ δ' ἐπαγγέλλων λόγον, ὅς ἐστι ψευδῆς,
 πᾶς οἶδεν ὅτι αὐτὸ τὸ μὴ περὶ ἀληθινῶν ἐρεῖν ἀληθεύει 5),
 ἢ τὰ τοῦ Ἐρμογένους: «Ἐπογραφὴν δὲ τινα τοιαύτην ἀποδιδόασι

1) Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός, Πρὸς ῥήτορας 63, Bekker σ. 687, στίχ. 23: Τὸ πιθανὸν
 προσαγορεύεται τριχῶς, καθ' ἓνα μὲν τρόπον ὅπερ ἑναργῶς τε ἀληθές ἐστίν καὶ ἀλη-
 θοῦς ἐμποιοῦν φαντασίαν ἐπισπᾶται ἡμᾶς εἰς συγκατάθεσιν, καθ' ἕτερον δὲ ὅπερ ψεῦδος
 ἐστὶ καὶ ἀληθοῦς ἐμποιοῦν φαντασίαν ἐπισπᾶται ἡμᾶς εἰς συγκατάθεσιν· κατὰ δὲ τὸν
 τρίτον τρόπον τὸ κοινὸν τοῦ τε ἀληθοῦς καὶ ψεύδους.

2) Περὶ ἑρμηνείας 221, Rhetor. Graeci, ἔκδ. Walz τόμ. 9, σελ. 96. ἔκδ. Spen-
 gel τόμ. 3, σελ. 310.

3) Πλάτων, Πολιτεία 377 A.

4) Ἀφθόνιος, Προγυμνάσματα 1, ἔκδ. Walz, τόμ. 1, σελ. 59. ἔκδ. Spengel
 τόμ. 2, σελ. 21.

5) Φιλόστρατος, Τὰ εἰς τὸν Τυανέα Ἀπολλώνιον 5, 14, σελ. 90 καὶ ἐξ.

τοῦ μύθου· ψευδῆ μὲν αὐτὸν ἀξιούσιν εἶναι, πάντως δὲ χρήσιμον πρὸς τι τῶν ἐν τῷ βίῳ· ἔτι δὲ καὶ πεθανόν εἶναι βούλονται. Πῶς δ' ἂν γένοιτο πιθανός; Ἄν τὰ προσήκοντα πράγματα τοῖς προσώποις ἀποδιδῶμεν, οἷον περὶ κάλλους τις ἀγωνίζεται ταῶς οὗτος ὑποκείσθω. Δεῖ τινι σοφόν τι περιτιθέσθαι; ἀλώπηξ. Μιμούμενος τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα; ἐνταῦθα οἱ πίθηκοι» 1). . . Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτός: «Ἀνασκευὴ ἐστὶν ἀνατροπὴ τοῦ προτεθέντος πράγματος, κατασκευὴ δὲ τὸναντίον βεβαίωσις. Τὰ δὲ πάνυ ψευδῆ οὔτε ἀνασκευαστέον οὔτε κατασκευαστέον, ὥσπερ τοὺς μύθους, ἀλλὰ δεῖ δήπου τὰς ἀνασκευὰς τῶν ἐφ' ἑκάτερα τὴν ἐπιχείρησιν δεχομένων ποιεῖσθαι» 2). Ἀδύνατον δὲ διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων παλιντριβῆς τοῦ φυράματος τοῦ κ. κριτοῦ, φιλοτιμότερος καὶ πολυμουσότερος, νὰ μὴ ἔχη ἀναγνώσῃ ταῦτα ἢ νὰ διέφυγον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ τὰ ἐξῆς τοῦ Νικολάου τοῦ σοφιστοῦ: «Μῦθος ἐστὶ λόγος ψευδῆς τῷ πιθανῶς συγκεῖσθαι εἰκονίζων τὴν ἀλήθειαν· λόγος μὲν ψευδῆς, ἐπειδὴ ὁμολογουμένως ἐκ ψευδῶν σύγκειται, εἰκονίζων δὲ τὴν ἀλήθειαν, ἐπειδὴ οὐκ ἂν ἐργάσαιτο τὸ ἑαυτοῦ μὴ ἔχων τινὰ πρὸς τὸ ἀληθές ὁμοιότητα· πῶς δὲ πιθανῶς σύγκειται καὶ πόθεν ἂν γένοιτο τοῦτο, σκοπητέον. Πολλαχόθεν δὲ τοῦτο· ἐκ τόπων, περὶ οὓς διατρίβειν εἴωθε τὰ ὑποκείμενα τῷ λόγῳ ζῶα, οἷον περὶ ἐλέφαντος λέγοντας ἢ στρουθῶν Λιβυστικῶν δεῖ κατὰ τὰ τῆς χώρας ἰδιώματα, ἐν οἷς πέφυκε γίνεσθαι ταῦτα, πλάττειν τὸν μῦθον, οἷον αὐχμηρὰς ταύτης καὶ ψαμματώδους ὑπαρχούσης, μὴ ὡς περὶ εὐγαίου καὶ διαρρύτου ὕδασι ποιεῖσθαι τὸν λόγον· ἐκ καιρῶν, ἐν οἷς φαίνεσθαι φιλεῖ τὰ ὑποκείμενα τῷ λόγῳ ζῶα, οἷον εἰ περὶ ὥδῆς λέγοιμεν τιττίγων ἢ ἀηδόνων, ἐν ἔαρι καὶ θέρει ταῦτα, ἀλλ' οὐκ ἐν χειμῶνι ὑποτίθεσθαι πιθανόν· ἐκ λόγων τῶν τῇ φύσει ἐκάστου ἀρμοζόντων· δεῖ γὰρ προβάτοις μὲν εὐήθεις περιτιθέσθαι λόγους, λύκοις δὲ ὤμούς, ἀλώπεκι δὲ δολερούς καὶ πανούργους . . . ἐκ πραγμάτων δέ, ἃ μὴ ὑπερβαίνει τὴν ἐκάστου ποιότητα, ἵνα μὴ λέγωμεν, ὅτι ὁ μῦς περὶ τῆς βασιλείας τῶν ζῶων ἐβουλεύετο, ἢ ὅτι ὁ λέων ὑπὸ τυροῦ κνίσσης ἐζωγρήθη» 3).

1) Ἑρμογένης, Προγυμνάσματα 1, ἔκδ. Walz, τόμ. 1, σελ. 10. Spengel τόμ. 2, σελ. 3.

2) Ἑρμογένης, ἔνθ. ἀν. 5, ἔκδ. Walz, σελ. 27. ἔκδ. Spengel, σελ. 8 ἐν τέλ.

3) Νικόλαος ὁ σοφιστής, Προγυμνάσματα 1, ἔκδ. Spengel, Rhet. Gr. τόμ. 3, σελ. 453.

Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι οὐδὲν τούτων ἀνέγνωσέ ποτε, εἶνε δυνατὸν νὰ πιστευθῆ ὅτι ἀνὴρ λογιώτατος νὰ μὴ ἔχη ἀναγνώσῃ ποτὲ τὰ τοῦ Κοραῆ ταῦτα; «Ὁ μῦθος εἶνε πλάσμα λόγων, ἢ πράξεων ἀνθρωπίνων ἀναφερομένων εἰς ἄλογα ζῶα, τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶνε τῶν ἀνθρώπων τῆς διαγωγῆς ἢ διόρθωσις. Καὶ ἐπειδὴ εἶνε ἀναγκαῖον εἰς τὴν σύστασιν τοῦ μύθου τὸ ψεῦδος, ὁ ὀρθὸς λόγος διδάσκει, ὅτι ἢ εἰς ἄλλας τοῦ βίου περιστάσεις ἐπονείδιστος τέχνη τοῦ νὰ κάμνῃ τις τὸ ψεῦδος τόσον πιθανόν, ὥστε νὰ ὁμοιάζῃ τὴν ἀλήθειαν. εἰς τὸν μῦθον εἶνε ἀρετή. Διὰ τοῦτο λοιπόν, ὅτι ἀναγκάζεσαι νὰ ὑποθέτῃς ἐνεργοῦντα καὶ λαλοῦντα, ὡς οἱ ἄνθρωποι, τὰ ἄλογα ζῶα, ὅσα ἄλλα συντρέχουν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ μύθου πρέπει νὰ εἶνε τοιαῦτα, ὅποια νὰ κάμνωσι πιθανόν τὸ πρῶτον ἀπαραίτητον ψεῦδος, ἤγουν νὰ εἶνε ἀληθῆ, ἢ καὶ νὰ μὴ ἐναντιοῦνται προφανέστατα τὴν ἀλήθειαν. Τὸ πιθανόν τοῦτο γεννᾶται πρῶτον ἀπὸ τὴν ἀληθῆ παράστασιν τῆς φύσεως καὶ τῶν ἠθῶν ἐκάστου ζώου, καθόσον εἶναι γνωστὰ καὶ ἡ φύσις καὶ τὰ ἠθη τοῦ ἀπὸ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν. Οὕτω παραδείγματος χάριν, ἡ Ἀλώπηξ σου πρέπει νὰ εἶνε πανοῦργος, ὁ ὄνος ἠλίθιος, ὁ Σκύλος πιστός, ὁ Ἴππος ὑπερήφανος, ὁ Πίθηκος βωμολόχος» 1).

Κατὰ ταῦτα λοιπόν δὲν εἶνε ἀπίθανον μυθικῶς οὔτε ὅτι ὁ τράγος ἀναβαίνει τὰς κλίμακας τῶν οἰκιῶν, οὔτε ὅτι ἡ μήτηρ ὑπερασπίζει τὰ τέκνα αὐτῆς, οὔτε ὅτι οἱ παρενοχλοῦντες τὰ τεκνία φεύγουσι πρὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν, οὔτε ὅτι ὁ μύρμηξ ἀναβαίνει ἐπὶ φύλλου, οὔτε ὅτι τὸ φύλλον ἐπιπλέει ἐπὶ τῶν ὑδάτων, οὔτε ὅτι ὁ μύρμηξ δάκνει, οὔτε ὅτι ὁ δηχθεὶς ἀλγεῖ, οὔτε ὅτι ἡ μήτηρ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ τέκνου αὐτῆς περιφρονεῖ πάντα κίνδυνον, οὔτε ὅτι πᾶν ἔκτακτον καὶ παρὰ προσδοκίαν γεννᾷ κατάπληξιν εἰς τὰ ὄντα τὰ ἐμψυχα.

Τὸ ὀλίσθημα τοῦ κ. κριτοῦ εἶνε δεινόν. Δύναται τις νὰ εἶνε κακὸς καὶ μισόκαλος καὶ μοχθηρὸς ὅσον θέλει, ἀφοῦ δὲν ἐμποδίζουσιν αὐτὸν οὔτε ἀγωγὴ οὔτε ἠθικαὶ ἀρχαί· τὸ νὰ ἀνέχηται τις ὁμῶς πρὸς κορεσμὸν τῶν ἀγεννῶν αὐτοῦ παθῶν νὰ καταδεικνύηται ἐνώπιον τόσου κόσμου τῶν παρ' ἡμῖν λογίων ἀνθρώπων ὡς γελοῖος, τοῦτο εἶνε σφόδρα ἀσύνητον. Οἱ μῦθοι καὶ τὰ παραμύθια νὰ μετρῶνται μὲ τὸν πῆχυν τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ πραγματικῶς πιθανοῦ, εἶνε τούτου ἄλλο καταγελαστότερον;

1) Κοραῆς, Μύθων συναγωγή σελ. νς'.

Ἄλλ' ὅποιά τινά εἶνε τὰ μυθάρια ταῦτα, τὰ τόσον γελοιοποιήσαντα ἄνδρα ἔξοχον ἐν τῇ κριτικῇ καὶ τῇ Ἑλληνομαθείᾳ; Ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τούτου θὰ ἀποδείξῃ καὶ ἄλλας οὐλὰς τοῦ ψυχαρίου καὶ ἄλλα ἔλκη τοῦ νοῦ αὐτοῦ.

Τὸ πρῶτον τῶν κακισθέντων «τράγος καὶ ὑπηρέτρια», ἔργον τοῦ Ch. Schmid εἶνε χαριέστατόν τι μυθάριον ἐν πλείστοις Γερμανικοῖς Ἀλφαβηταρίοις ὑπάρχον· ὡς π.χ. ἐν τῷ Ἀλφαβηταρίῳ τοῦ Fechner, τοῦ Schlimbach, τοῦ Eickelboom καὶ Esser 1) κτλ.

Τὸ δεύτερον τῶν κακισθέντων «τὸ εὐπειθὲς ἐρίφιον» εἶνε ἀφελέστατόν τι μυθάριον «Das Geisschen und der Wolf» ἐπιγραφόμενον, ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ W. Gurtmann κατ' ἀπομίμησιν τοῦ παραμυθίου τῶν ἀδελφῶν Grimm «Der Wolf und die sieben Geissler» καὶ φέρεται, τῆς ἀφελείας αὐτοῦ καὶ παιδευτικῆς δυνάμεως ἕνεκα, ἐν πάμπολλοις τῶν Γερμανῶν ἀλφαβηταρίοις καὶ λοιποῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις. Οὕτω π.χ. φέρεται ἐν τοῖς Ἀλφαβηταρίοις τοῦ Böhme τοῦ Förster, τοῦ Wangemann, τοῦ Klauwell-Martin, τοῦ Niederrheinische, τοῦ Haesters 2) κτλ. καὶ ἐν τοῖς Ἀναγνωσματαρίοις, Das Lesebuch v. einem Verein praktischer Schulmänner, τοῦ Klauwell, τοῦ Brünnert 3) κτλ.

Τὸ τρίτον τῶν κακισθέντων εἶνε ὁ Αἰσώπειος μῦθος «Μύρμηξ καὶ περιστέρα» 4), ὅστις κυριολεκτικῶς «βρῆκε τὸ μπελιά του», ἀπὸ τοῦς νέους τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδος κριτικούς, παιδαγωγούς τε καὶ λαϊκούς, διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι ἔτυχε νὰ εἶνε εἰς τὸ ἐμὸν Ἀλφαβητάριον. Ὁ. κ. Π. Π. Οἰκονόμου, ὁ αὐτοκαλούμενος «ἀλη-

1) Ch. Schmid, Kurze Erzählungen, München σελ. 87, ἀριθ. 84. «Der Ziegenbock». — Fechner, Erstes Lesebuch, Berlin, 1879, σελ. 54, ἀριθ. 83 α) «Die Magd und der Ziegenbock». — Schlimbach, Fibel, Gotha 1887, σελ. 65, ἀριθ. 49. — Eickelboom und Esser, Neue Fibel, II Theil, Düsseldorf, 1894, σελ. 23, ἀριθ. 30.

2) Böhme, Lese-Fibel, Berlin, 1887, σελ. 66, ἀριθ. 56. — Förster, Das erste Schulbuch, Leipzig, 1888, σελ. 44, ἀριθ. 17. — Wangemann, Hilfsbuch für den ersten Sprech-Schreib- und Lese-Unterricht, Leipzig, 1893, σελ. 66, ἀριθ. 77. — Klauwell-Martin, Erstes Lesebuch, dritte Aufl. Leipzig 1894, σελ. 68, ἀριθ. 22. — Niederrheinische, Fibel, 2 Theil, 2 Aufl. σελ. 59, ἀριθ. 109. — Haesters, Deutsche Fibel, Ausgab. B. II Theil, Essen 1894, σελ. 62, ἀρ. 106.

3) Theil I, σελ. 41, ἀριθ. 78. — Klauwell, zweites Schulbuch, Leipzig 1887, σελ. 66, ἀριθ. 56. — Brünnert, Erstes Schul- und Bildungsbuch, Rudolstadt 1889, σελ. 16, ἀριθ. 25.

4) Αἰσωπειῶν μύθων συναγωγή, ἔκδ. Halm 296, ἔκδ. Κοραῆ 41.

θῆς τῆς προόδου μαχητῆς καὶ πρόμαχος καὶ διατυπωτῆς τῆς νεωτέρας παρ' ἡμῖν Παιδαγωγικῆς καὶ κορυφαῖος τῶν παρ' ἡμῖν διδασκάλων» ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἄλλοτε διευθυνομένῳ περιοδικῷ ἢ Ἐκπαίδευσις, ἐπιθυμῶν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἐκφρασίῃ ἐμέ, ἔγραψε περὶ τοῦ Αἰσωπείου τούτου μύθου τὰ παροιμιώδη ἔκτοτε καταστάντα ταῦτα: «Καὶ ἕτερον διήγημα οὐχὶ κατώτερον τοῦ πρώτου (ὅπερ ἦν ὁ Αἰσώπειος μῦθος «Ἀλώπηξ ἐξογκωθεῖσα τὴν γαστέρα» Halm 31 β, ὃν ὑπέλαβεν ὡς Γερμανικὸν διήγημα) κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων καὶ κατὰ τὴν ἠθικὴν «ὁ μύρμηξ καὶ ἡ περιστέρα...» Ὑπὸ περιεργείας ἀνεφυλλίσσαμεν τὸν Ἀριστοτέλην, τὸν Θεόφραστον τὸν Αἰλιανόν, οὓς εἶχεν, ὡς λέγει, μόνας πηγὰς ὁ συγγραφεὺς πρὸς συγγραφὴν τῶν βιβλίων του. Καὶ ἐν αὐτοῖς μὲν, ὡς εἰκός, οὐδὲν τοιοῦτον εὑρομεν διήγημα, εὑρέθη ὁμως εἰς ἀναγνωσματάρια Γερμανῶν καὶ Ἑλβετῶν μετὰ τὴν διαφορὰν ὁμως ὅτι ὡς ἦρωσ τοῦ διηγήματος ἀναγράφεται παρ' αὐτοῖς μία μέλισσα Biene καὶ τὸ πρᾶγμα καταντᾷ ἐνταῦθα ἀνεκτόν... Ὅταν αὐτοὶ λέγωσι μέλισσαν, ὁ δὲ συγγραφεὺς ἐννοεῖ μύρμηκα, ἐνασμενίζει δὲ αὐταρέσκως διὰ τὴν λεπτὴν καὶ ὀρθὴν ἀντίληψίν του» κτλ. 1). Ὁ ἐκθεατρισμὸς οὗτος ἐφάνη τότε τόσον γελοῖος εἰς τοὺς παρ' ἡμῖν ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, ὥστε ἔκτοτε ἐγένετο παροιμιώδης ἢ ἀμάθεια τοῦ αὐτοκαλουμένου «κορυφαίου τῶν παρ' ἡμῖν διδασκάλων». Πᾶς ἄλλος μετὰ τὸ πάθημα τοῦτο τοῦ «κορυφαίου» θὰ ἐφιλοτιμεῖτο νὰ μὴ ἀπομιμηθῇ αὐτόν. Ἄλλὰ τοῦ κ. Ἀργυριάδου τὸ δέρμα δὲν εἶνε οἶον φαίνεται. Ἔβαλε καὶ αὐτὸς τὸ λιθάριόν του κατὰ τοῦ πολυπαθοῦς τούτου Αἰσωπείου μύθου, κηρύξας αὐτὸν ἀπίθανον, καὶ ἐγένετο οὕτω ἔτι καταγελαστότερος τοῦ «κορυφαίου» κηρύξαντος αὐτὸν «Γερμανικὸν διήγημα».

Λοιπὸν ὁ παρ' ἡμῖν οὕτως κακιζόμενος οὗτος Αἰσώπειος μῦθος ἐμφανισθεὶς εἰς τὸν κατὰ τὴν Γερμανίαν παιδαγωγικὸν κόσμον ὑπὸ τοῦ I. M. Michelis ὡς ἴδιον αὐτοῦ δημιούργημα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Binchen und Taube» οὕτως ἐξετιμήθη διὰ τὰ ἔξοχα αὐτοῦ παιδευτικὰ, οὐσιώδη τε καὶ μορφολογικὰ προσόντα, ὥστε ἀπ' οὐδενὸς

1) Π. Π. Οἰκονόμου, Ἐκπαίδευσις, ἔτ. Α'. σελ. 70-71. — Περὶ τῆς παχυλῆς ταύτης ἀμαθείας καὶ τῆς γελοιότητος τοῦ πράγματος ἴδ. τῆς ἐμῆς πραγματείας α" Ὑθλοὶ καὶ πράγματα, σελ. 20 καὶ τὴν ὑποσελ. σημ. 1.

σχεδόν τῶν παντοδαπῶν καὶ ἀπειροπληθῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τῶν Γερμανῶν λείπει 1)

Τὸ δὲ τέταρτον καὶ τελευταῖον τῶν ἐνταῦθα ἐπὶ ἀπιθανότητι κα-
κιζομένων «λέων καὶ μήτηρ» ;

Ἄλλά, μάκαρ Ἄηρ, διὰ τῶν νεφέων διάπεμψον

Ἀντικύραν ! 2).

Ὁ ἡμέτερος κ. κριτῆς λέγει: «ἀπιθανώτατα δὲ ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ γνωστὴ περὶ τοῦ λέοντος καὶ τῆς μητρὸς διήγησις». Σκολιὰ πάντα ὑπὸ ψεύδους καὶ ἀλαζονείας καὶ οὐδὲν εὐθύ.

Ψεῦδος ὅτι εἶνε διήγησις τοῦτο ! Τὸ κατακρινόμενον ἐνταῦθα «λέων καὶ μήτηρ» εἶνε τὸ περιλάλητον «ποίημα» τοῦ Heinrich Bernardi, δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον ἐν Taschenbuch zur geselligen Vergnügen auf das Jahr 1819, Leipzig, σ. 263, φερόμενον δὲ

1) Οὗτος φέρεται ἐν τοῖς Ἀλφαθηταρίοις τοῦ *Fechner* (1879, σελ. 65, ἀρ. 4)—τοῦ *Klussmann* (1885, σ. 84, ἀρ. 92)—τοῦ *Böhme* (1887, Theil II, σ. 67, ἀρ. 57)—τοῦ *Schulz* καὶ *Bohm* (1887, σ. 67, ἀρ. 23)—τοῦ *Franke* (1887, σ. 94, ἀρ. 98)—τοῦ *Jutting* (1888, σ. 76, ἀρ. 2)—τοῦ *Vorstand der Schürenstiftung* (1893, σ. 55, ἀρ. 30)—τοῦ *Klauwell* καὶ *Martin* (1894, σ. 61, ἀρ. 9)—τοῦ *Scharlach* καὶ *Haupt* (1894, σ. 75, ἀρ. 4), —τοῦ *Niederrheinische* (1894, Theil II, σ. 60, ἀρ. 110), —τοῦ *Armsloff* καὶ *Hegener* (14, ἔκδοσ. σ. 40, ἀρ. 6)—τοῦ *Hirt* καὶ *Bock* (1894, Theil I, σ. 53, ἀρ. 48)—τοῦ *Früwirth* καὶ *Fellner* (1895, σ. 48, ἀρ. 14), οἵτινες, ἓνα μόνον μῦθον ἐν τῷ Ἀλφαθηταρίῳ αὐτῶν στέρξαντες νὰ παραλάβωσι, παρέλαβον ἐκ τοῦ πολλοῦ πλήθους αὐτῶν μόνον τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος «Die Biene und die Taube».

Ὡν νὰ μὴ ἤρκει δὲ τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν Ἀλφαθηταρίων, δι' ὧν ἐκ πάσης γερμανικῆς γῆς εἰς πάντας τοὺς γερμανόπαιδας ἐπιπροχέεται ἡ ἔξοχος παιδευτικὴ τοῦ μυθαρρίου τούτου δύναμις παρελείφθη καὶ ἐν τοῖς Ἀναγνωσματαρίοις τῶν συγγραφέων αὐτῶν, οἴονει ἐκ φόβου μὴ τις τῶν γερμανοπαίδων ὑποληφθῆ, ἔστω καὶ κατὰ λάθος, ἀνεπηρέαστος ὑπὸ τῆς ἐξόχου ἠθοποιουῦ δυνάμεως αὐτοῦ. Οὕτως εὑρηται ὁ Αἰσώπειος οὗτος μῦθος καὶ ἐν τοῖς Ἀναγνωσματαρίοις τοῦ *Hansen* (1886, Theil I, σ. 12, ἀρ. 26) τοῦ *Haesters* (*Les. für die Mittel. klasse katholischer Volksschulen* 1888, σ. 116)—*Scharlach* καὶ *Haupt* (1893, ἀρ. 304), *Brünnert* (1893, II Schulb. σελ. 91, ἀρ. 186). — Μόνον δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς φιλόμουσον γένος τῶν νέων τούτων «κριτικῶν» καὶ τῶν παλαιῶν ἐκείνων «κορυφαίων», «σχυθρῶπων γινόμενον καὶ λυπούμενον συσπειρᾶται καὶ ἀποτρέπεται καὶ ἀνίλλεται, ὅταν καλῶ τιτι προσπελάσῃ—καρθάρων δίκην ἀποθνήσκον ὑπὸ τῆς τῶν ῥόδων ὄσμῆς».

2) Δίφιλος ὁ κωμικός, ἀπ. 126, ἔκδ. Kock, τόμ. 2, σελ. 578. — Καὶ ὁ Πλούταρχος, Περὶ ἀοργησίας 462 B: Καὶ τὴν μανίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἡ Ἀντίκυρα θεραπεύει.

ἔκτοτε ἐπὶ σειράς δεκαετηρίδων ἐν ἅπασιν τοῖς ὀπωσοῦν ἀξίοις λόγοις Γερμανικοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις διὰ τὴν ἔξοχον παιδευτικὴν δύναμιν αὐτοῦ. Τοῦτο εἶνε ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους, συγκινοῦν τὴν ψυχὴν βαθύτατα καὶ πληροῦν αὐτὴν θερμῆς λατρείας πρὸς τὴν μητέρα καὶ ἐκκαλοῦν δάκρυα πύρινα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

Ψεῦδος ὅτι εἶνε γνωστὸν τῷ κ. κριτῇ, διότι ἂν ἦτο γνωστὸν αὐτῷ, θὰ ἔβλεπεν ὅτι εἶνε κατὰ λέξιν σχεδὸν μετάφρασις ἐκ τοῦ πρωτοτύπου καὶ δὲν θὰ δισχυρίζετο ὅτι «ἀπιθανώτατα ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως».

Ψεῦδος ὅτι ἀπιθανώτατα ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως», διότι ἀφοῦ εἶνε «γνωστὸν» αὐτῷ τὸ ποίημα, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, ἢ ἂν δὲν ἠδύνατο αὐτός, θὰ ἠρώτα ἄλλον δυνάμενον νὰ ἐννοήσῃ, καὶ θὰ ἐμάνθανεν ὅτι «τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐκτεθειμένα» εἶνε κατὰ λέξιν τὰ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τοῦ μικροῦ τούτου ἀριστουργήματος τάδε :

«Der Löw' ist los! der Löw' ist frei!

Die ehernen Banden riss er entzwei! . .

Schon verkündet ein nahes Gebrüll

Das Verderben, das jeglicher meiden will;

Und schon mit der rollenden Augen Glut

Erlechzt der Löwe des Kindleis Blut,

Erhebt er drohend die grimmige Klau'—

O, qualvoll herzzereissende Schau!

So rettet nichts das zarte Leben,

Dem grässlichen Tode dahingegeben;—

Da plötzlich stürzt aus einem Haus

Mit fliegenden Haaren ein Weib heraus—

«—Um Gottes willen, o Weib, halt ein!

Willst Du Dich selbst dem Verderben weihn?

Unglückliche Mutter, zurück den Schritt!

Du kannst nicht retten. Du stirbst nur mit».

Doch fürchtlos fällt sie den Löwen an,

Und aus dem Rachen mit scharfen Zahn

Nimmt sie das unversehrte Kind

Zu ihren rettenden Arm geschwind.

Der Löwe stutzt, und unverweilt
Mit dem Kinde die Mutter von dannen eilt . .

Πόσον παχεϊαν πρέπει νὰ ἔχη τις τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα ἐν τῇ ψυχῇ, ὅπως « σκυθρωπὸς καὶ λυπούμενος ἀποτρέπεται καὶ ἀνίλλεται καὶ συσπειρᾶται », ὅταν τοῖς παγκάλους καὶ ὑψηλοτάτοις τούτοις δημιουργήμασι ποιητῶν σπουδαίων καὶ γενναιοτάτων προσπελάζῃ, « ἴλεως δὲ γίνεται καὶ εὐφραινόμενος διαχέεται », ὅταν « ῥογχαλητοῖς καὶ μύξαις » καὶ τοιούτοις γλοιώδεσιν ἐκκρίμασιν ἀνδραρίων χρονικαῖς λημώντων λήμαις προσπελάζῃ! Πόσον δὲ τιμῖα εἶνε ἢ τε Κερκυραία καὶ ἡ ἀστραγαλωτὴ μᾶστιξ διὰ τοὺς σκαιοὺς καὶ ἀβελτέρους τούτους, οἵτινες ἀφαρπάσαντες τὴν εὐχυμον καὶ ζωτικὴν ταύτην τροφήν ἀπὸ τῶν ἀνυπερασπίστων τέκνων ἡμῶν, κατεδίκαναν τὰ ἀπειρόκακα καὶ τρυφερὰ ταῦτα πλάσματα νὰ τρέφονται μὲ τὰ « λαρδιά » καὶ τὰ « τουλουμισία τυριά » καὶ τὰ « ῥογχαλητὰ » καὶ τὰς « φθειρας » καὶ τὰς « μύξας » τοῦ ἐστεμμένου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀλφαθηταριογράφου, κ. Μιλτιάδου Βρατσάνου! 1)

Ὁ Πλάτων ἐν τῇ ὑψηλοφροσύνῃ αὐτοῦ ἐπισκοπῶν τὰ ἀνθρώπινα καὶ θεωρῶν τὴν σηπεδόνα τῆς πολιτείας αὐτῶν, ἐξ ὅλης δὲ ψυχῆς ἐπιθυμῶν τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων κατέδειξε τὰ λυσιτελέστερα πρὸς τοῦτο μέσα, τὴν ὀρθὴν ἀγωγὴν τῶν παιδῶν πρὸ παν-

1) Ἀριστοτέλης, Περὶ τὰ ζῶα ἱστοριῶν 534, α, 15: Ἐνια τῶν ζῶων δελεάζεται τοῖς δυσώδεσιν, ὡσπερ ἡ σάλπη τῇ κόπρῳ.— Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς, Πυρρρωνείων ὑποτυπώσεων Α. 55, ἐκδ. Bekker, σελ. 14, στίχ. 17: Μύρον γοῦν ἀνθρώποις μὲν ἡδιστον φαίνεται, κανθάρους δὲ . . δυσανάσχετον . . σύες δὲ ἡδιον βορβόρῳ λούονται δυσωδεστάτῳ ἢ ὕδατι διειδεῖ καὶ καθαρῷ.— Πλούταρχος, ἀποφθέγματα Λακωνικά 210 C: Τὰ γὰρ δελεάζοντα τοὺς ἀνδραποδώδεις τῶν ἐλευθέρων ἀλλότρια.— Πλάτων, Γοργίας 513 C: Τῷ αὐτῶν γὰρ ἤθει λεγομένων τῶν λόγων ἕκαστοι χαίρουσι, τῷ δὲ ἀλλοτρίῳ ἄχθονται.— Ἀριστοτέλης, Ῥητορικὴ 1390, α, 26: Ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους. Αὐτόθ. Ἠθικά Νικομάχεια 1009, 6, 1: Σκοπεῖν δὲ δεῖ πρὸς ἃ καὶ αὐτοὶ εὐκατάφοροί ἐσμεν· ἄλλοι γὰρ πρὸς ἄλλα πεφύκαμεν. τοῦτο δ' ἐστὶ γνῶριμον ἐκ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης τῆς γινομένης πρὸς ἡμᾶς.— Δημοσθένης, Κατὰ Ἀνδροτίωνος 64, σελ. 613: Ὅποιους τινὰς ἂν φαίνεσθαι ἀγαπῶντες καὶ σώζοντες, τούτοις ὅμοιοι δόξεν εἶνε.— Μέγανδρος, ἀπ. 442, Kock τόμ. 3, σελ. 128: Ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον.— Ἀριστοτέλης, Ἠθικά Εὐδήμια 1238, α, 34 καὶ Ῥητορικὴ 1371, 6, 15: Κακὸς κακῷ συντέτηκεν ἡδονῇ— ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται· ἤλιξ ἤλικα τέρπει, καὶ ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον, καὶ ἔγνω θῆρ θῆρα, καὶ αἰεὶ κολοῖός παρὰ κολοῖόν.— Ἰσοκράτης, Περὶ ἀντιδόσεως 274: Ἡγοῦμαι δὲ τοιαύτην μὲν τέχνην, ἣτις τοῖς κακῶς πεφυκόσι πρὸς ἀρετὴν σωφροσύνην ἐνεργάσαιτ' ἂν καὶ δικαιοσύνην, οὔτε πρότερον οὔτε νῦν οὐδεμίαν εἶναι.

τὸς καὶ τὴν κατάλληλον ἐκλογὴν τοῦ ατῆς παιδείας ἐπιμελητοῦ» θερμότατα συστήσας. Πεντήκοντα ἐτῶν τοῦλάχιστον, λέγει, πρέπει νὰ εἶνε «ὁ τῆς παιδείας ἐπιμελητής, παίδων δὲ γνησίων πατῆρ, μάλιστα μὲν υἱέων καὶ θυγατέρων, εἰ δὲ μὴ θάτερα· διανοηθῆτω δὲ αὐτός τε ὁ προκριθεὶς καὶ ὁ προκρίνων ὡς οὔσαν ταύτην τὴν ἀρχὴν τῶν ἐν τῇ πόλει ἀκροτάτων ἀρχῶν πολὺ μεγίστην» 1)

Ταῦτα βεβαίως ἐγνωμάτευσεν ὁ γενναῖος ἀνὴρ λαβὼν ποτε πικρὰν πείραν τῆς σκαιότητος, τῆς τραχύτητος, τῆς ἀπανθρωπίας καὶ τῆς ὠμότητος «ἐπιμελητῶν τῆς παιδείας» οὐδέποτε ἀναστραφέντων μετὰ μικρῶν παιδίων, οὐδέποτε αἰσθανθέντων τὸ γλυκύτατον καὶ βαθύτατον ἐκεῖνο συναίσθημα, ὅπερ ἀγάπη πρὸς τὰ ἀθῶα μικρὰ καὶ στοργὴ πρὸς τὰ φίλτατα τέκνα λέγεται. Εἶμαι δὲ βεβαιότατος ὅτι, ἂν ποτε κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ συνήντα που κριτὰς διδακτικῶν βιβλίων, διὰ τὰ μικρὰ παιδιά προωρισμένων, ἀτέκνους, λέγοντας ἀπίθανον οἰανδήποτε θυσίαν τῶν γονέων καὶ ἰδίως τῶν μητέρων ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν κινδυνευόντων τέκνων, θὰ προσέθετε μίαν ἔτι σειρὰν εἰς τὴν ἀνωτέρω ὀρθοτάτην αὐτοῦ παρατήρησιν καὶ θὰ ἔγραφε «ὁ τε τῆς παιδείας ἐπιμελητής καὶ ὁ συγγραφεὺς βιβλίων διὰ τὰ παιδιά προωρισμένων καὶ ὁ κριτῆς αὐτῶν ἔστωσαν παίδων γνησίων πατέρες, μάλιστα μὲν υἱέων καὶ θυγατέρων, εἰ δὲ μὴ θάτερα».

Οἱ λίθινοι! Οὐδέποτε τὴν γλυκύτητα τὴν ἐκ τοῦ μειδιάματος τῶν τέκνων εἰς τὴν πατρικὴν ψυχὴν καταχεομένην αἰσθανθέντες, οὐδέποτε τὴν ἐκ τῶν πασχόντων καὶ ψυχορραγούντων καὶ ἀποθνησκόντων τέκνων διατιτραίνουσαν τὴν ψυχὴν τῶν γονέων βαθεῖαν ὀδύνην αἰσθανθέντες, οὐδέποτε ἐκ τῆς ὄψεως καὶ τοῦ σχήματος καὶ τῆς φωνῆς μητέρων ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ ἀσθενοῦντος τέκνου αὐτῶν ἡμέρας καὶ ἐβδομάδας καὶ μῆνας ὅλους ἐπαγρυπνουσῶν εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς ψυχῆς αὐτῶν συντακέντες, οὐδέποτε ἐκ τῶν δακρύων καὶ τῶν λυγμῶν καὶ τῶν γόων μητέρων ὀλοφυρομένων καὶ θρηνουσῶν τὸ ἐκτάδην κείμενον νεκρὸν αὐτῶν τέκνον ἐκπυρωθέντες καὶ κατασυντριβέντες, ἀγνοοῦσιν ὅτι οἱ γονεῖς καὶ μάλιστα ἡ μήτηρ 2) ὄχι πρὸς ἓνα, ἀλλὰ πρὸς ἕκατὸν λέοντας δύναται νὰ ὀρμήσῃ, ὅπως σῶσῃ ἐκ τῶν ὀδόντων αὐτῶν τὸ τέκνον αὐτῆς.

1) Πλάτων, Νόμοι 765 D.

2) Ἀριστοτέλης, Ἠθικὰ Νικομάχ. 1168, α, 25 : Αἱ μητέρες φιλοτεχνώταται.